

METODICKÝ LIST K PRACOVNÍMU LISTU

Téma	Za Slovany do Litovelského Pomoraví
Tematický okruh (začlenění do učebního plánu)	Geografie místního regionu
Cílová skupina	4. ročník VG; zeměpisný seminář; 2. ročník NG
Časová náročnost	celodenní
Mezipředmětové vazby	zeměpis, historie, tělesná výchova, výtvarná výchova, občanská výchova
Průřezová témata	osobnostní a sociální výchova, environmentální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Organizační formy	skupinová (5 členů)
Personální zajištění	2 učitelé

Pomůcky	Turistická mapa Litovelské Pomoraví, buzoly, GPS, psací potřeby
Lokalita realizace	Terénní výuka probíhá v kopcovitém terénu. Trasa vede po turistické značce (lesní cesty, pěšiny a nezpevněné komunikace). Závěr TV je v obci Moravičany.
Specifika prostředí	

Vstupní požadované znalosti a dovednosti žáků	Základní znalosti a dovednosti studenta 2. ročníku NG a 4. ročníku VG
Cíle aktivity	Studenti si během terénní výuky osvojí schopnost pozorovat okolí a na základě pozorování bude stanovovat charakter osídlení, úrodnost kraje, aj. Osvojí si znalosti regionální geologie a způsoby ochrany ŽP v ČR. Na závěr ve skupinách vypracují „Závěrečná zpráva z terénního šetření“. V papírové podobě, s volnou strukturou. Využijí poznámky z TV a fotodokumentaci. Tyto závěrečné zprávy mohou být i vyhodnoceny a tím i podpořit soupeřivost a tudíž i snahu o co nejkvalitnější práci mezi skupinami.
Závěr (hodnocení)	Skupiny z terénního šetření vytvoří „Závěrečnou zprávu z terénního šetření“. Podoba této zprávy není dána a předpokládá se využití vlastních fotografií a informací, které během TV zazněly.

Návrhy na individuální přístup	Nadaný žák	Slabší žák
Realizace výuky ve skupinách s malým počtem studentů umožňuje zapojení všech jejích členů, bez ohledu na nadání. Každý si v rámci úkolů zvolí vlastní aktivitu, kterou přispěje k splnění zadání. Není proto nutné navrhovat individuální přístupy k výjimečným studentům.		

Scénář aktivit	činnosti učitele	činnosti žáků
	Učitel doprovází studenty na cestě ze školy do Stavenice. Vyhledá nejvhodnější autobusové spojení. V obci seznámí studenty s prvním úkolem.	Studenti se autobusem přemístí ze školy do Stavenice.
úkol 1	V obci při výstupu z autobusu zadá učitel první úkol. Společně se studenty přečte text, navrhne některé rozeznávací znaky, podle čeho by se studenti měli orientovat. Učitel musí být na problematiku předem připraven a musí očekávat od studentů doplňující otázky nebo je k nim vybízí. Úkol se zpracovává po celou dobu přechodu přes ves a studenti musí být upozorněni, aby si některých záležitostí všímali i v širším okolí obce a celkově si pak k tomu dohledali základní informace např. na internetu. Studenti jsou upozorněni, že je nutné úkoly zpracovat a průběžně tvořit fotodokumentaci, pro zdárné vypracování tzv. „Závěrečné zprávy z terénního šetření“.	Studentům je předložen první úkol a jsou povinni splnit požadavky. Pracují ve skupinách a vzájemně se motivují k nejlepším výkonům.
úkol 2	Učitel z vyhlídkového místa seznamuje studenty s geologickými poměry oblasti a geologickým vývojem. Je velice důležitá předem průprava učitele pro tento úkol.	Studenti si do pracovních listů zaznamenávají informace a do přiložené geologické mapy mohou při výkladu zapisovat názvy geologických jednotek.
úkol 3	Učitel zadá úkol a nechá studenty se volně pohybovat po prostoru hradiště.	Studenti vyhledávají pozůstatky hradiště a zakreslují ho do skicáku. Obsáhlý text v úvodu úkolu využijí pro zpracování Závěrečné zprávy.
	Po zpracování úkolu 3. Učitel doprovází studenty po modré turistické značce přes obec Moravičany na vlakové/autobusové nádraží.	
Realizační rizika		Nevhodné počasí
Poznámky: Základní činnosti učitele ve smyslu průběžného dohledu nad bezpečností a individuální asistencí jednotlivým žákům či skupinkám je brána jako samozřejmost. Během trasy doplňuje výklad vlastními poznatky dle svého uvážení.		

Klíč k pracovnímu listu:

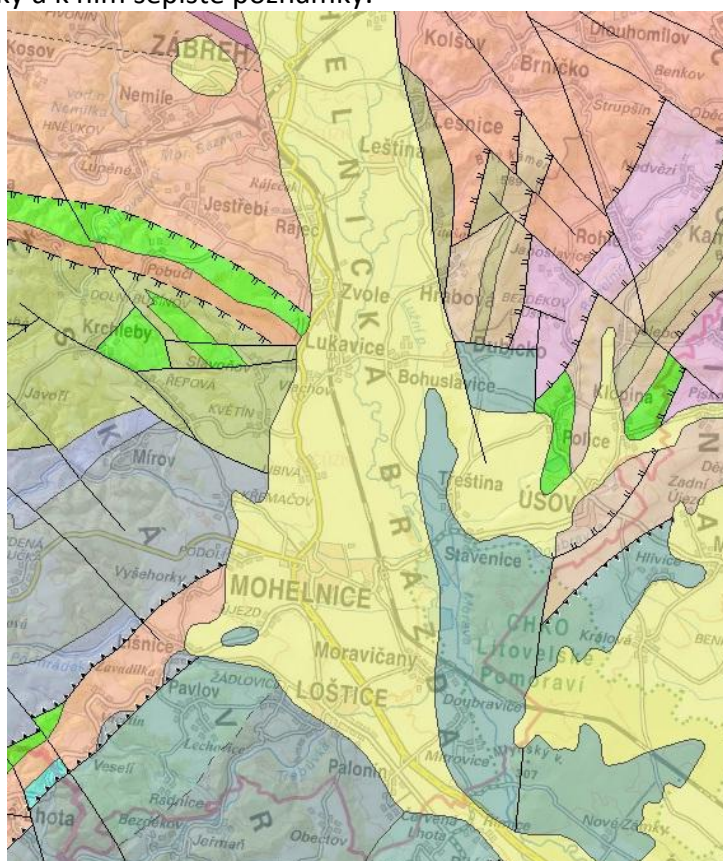
Úkol 1. - Obec Stavenice a její okolí

Podle charakteru staveb v obci stanovte, co bylo hlavní hospodářskou aktivitou v této obci v minulosti a jaká je její hlavní funkce v současnosti. Vycházejte z velikosti usedlostí, krajinné struktury okolí, širšího začlenění obce v rámci regionu a jiných indikátorů, které vysledujete.

Velké usedlosti; statky; zemědělská krajina, sakrální památky v obci, architektonická zdobenost/nezdobenost, úrodnost půdy vzhledem nadmořské výšce; možné hospodářské aktivity vzhledem regionalizaci ČR.

Úkol 2. - Stanoviště 1. Širší geologie území.

Na základě výkladu o geologické situaci v území zaznamenávejte do přiložené mapy geologické jednotky a k nim sepište poznámky.

Geomorfologická regionalizace: Zábřežskou vrchovinu na západě, Úsovská vrchovina na východě, široká údolní niva řeky Moravy.

Významných geologických jevy a procesy oblasti: horotvorné procesy variského vrásnění a vznik hornin, které budují okolní vrchoviny. Dělení Českého masívu na dílčí oblasti - lužická a moravskoslezská oblast, jejichž hranice prochází právě v ose území pod mocnými třetihorními a čtvrtohorními uloženinami. V místě výhledu lze dále vysvětlit devonskou mořskou sedimentaci na vitošovském lomu a proces přeměny hornin, který současně reprezentuje moravský kulm. Právě v místě výhledu se nachází skalní výchoz droby, kterou si mohou žáci blíže prohlédnout. Další zmíněnou etapou by byla třetihorní jezerní sedimentace, která vyplnila sníženinu (propadlinu) mezi vrchovinami místy až sto metrů mocnými jíly, písky a štěrky. A jako nejdůležitější geologická událost by bylo vysvětleno kvartérní navátí eolického materiálu ve spojitosti s kontinentálním ledovcem, který se zastavil na severních svazích z místa výhledu viditelných horstev Kralických, Rychlebských hor a Hrubého Jeseníku. Výklad o říční sedimentaci je vhodnější popsat přímo o řeky.

Úkol 3. – Stanoviště 2: Tvrdý luha jeho ochrana

Zaznamenávejte si poznámky z výkladu o způsobu ochrany přírody a krajiny v České republice a charakteristice tvrdého luha. Z těchto poznámek následně zpracujete dílčí kapitulu do „Zprávy z terénního šetření“. Nezapomeňte vše zfotodokumentovat.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ. 1.07/1.1.00/26.0035

Úkol 4. - Stanoviště 3: Hradiško na kótě 316

Přečtěte si níže informace o této lokalitě. Celou lokalitu projdete a její půdorys se pokuste zachytit na přiložený skicák.

Oblast Mohelnicka byla Slovy osídlena někdy v 6. - 7. století našeho letopočtu. V období Velké Moravy se zde nacházely již tři hradiště a jedno pohřebiště. První hradiště zde vznikla na konci 6. století v souvislosti s přesunem slovanských kmenů z oblasti Balkánu. Lidé začali krajinu kolem řeky více osídlovat a současně si připravovali obranné pozice před neustále hrozícími nepřáteli. Vznikly zde dvě osady, které se svou činností navzájem doplňovaly. Na vyvýšeném pahorku nad řekou Moravou žilo přibližně 300 lidí, kteří se věnovali lovu, práci se dřevem, jeho základnímu zpracování (následně slouží ke stavbě domků v osadě u řeky) a obraně. Lidé v dolní osadě se zde živili zemědělstvím, doplněným chovem a řemeslnou výrobou, při níž byly zpracovávány především suroviny jako železná ruda a tuha. V případě nebezpečí, když byl zahlédnutý nějaký kouř či jiný neobvyklý pohyb v krajině, který by mohl znamenat příchod nepřátelského vojska či jiné potenciální nebezpečí pro místní obyvatele, byli lidé z dolní osady u řeky varováni rohem, aby zanechali veškerých prací a utíkali se schovat do opevněného hradiště, které mělo přibližně tvar trojúhelníku o rozloze přibližně 1,6 ha s nejdelší délkou cca 150 m a se zaoblenými vrcholy. Hradiště bylo chráněno řekou Moravou a ze zbylých dvou stran pak příkopem a opevněním, z něhož se do dnešních dnů dochovaly terénní modelace. V obdobích, kdy se v hradišti ukrývali lidé z blízkého okolí, zde panovaly docela stísněné podmínky, protože ke stálým 300 obyvatelům horní osady přibýlo ještě cca 500 dalších z osady dolní. Opevnění horní osady se skládalo z valu s kamennými základy, který byl nahoře obehnán dvojitou palisádou z klád. Val měl dvě průchozí brány (na severoseverovýchodu a na jihu) a několik výhledů do okolní krajiny. Lidé zde bydleli v obydlích z tesaných klád. Hradiště zde fungovalo přibližně 200 let, tedy cca do roku 850 n. l., kdy nastala změna ve struktuře osídlení. Lidé začali zakládat první kamenné domky, základy budoucích měst, v okolí řek a silnic. Tato změna souvisela s postupným přechodem od lovu ke směnnému obchodu, pro nějž silnice a řeky představovaly významné komunikační tepny v krajině. Doba se postupně zklidňovala. V době Velké Moravy již toto místo (horní hradiště) ztratilo svůj charakter opevnění, žilo zde méně lidí. Horní hradiště přestávalo být centrem, jehož úlohu do této doby plnilo, přestože již tehdy nebylo rozsáhlé. Žilo zde pouze několik rodin, skupin lidí. Centrum se stěhuje do nově zakládaných, již kamenných měst v okolí řeky. K zániku horního hradiště dochází postupně. Bydlení zde není tak pohodlné jako u řeky, existují zde také problémy s nedostatečnými zdroji vody. Svůj vliv na postupné vylištění a opuštění tohoto místa mají také čas od času probíhající vlny nějakých nemocí. Úplný zánik hradiště nastává někdy v 11. či 12. století. V tomto období už zde nejsou žádné palisády a z domů zbývají pouze ruiny.

Převzato z Borovcová, B., Střelický, R.: Velká Morava - oblast Olomoucko. [cit. 2013-01-05] Dostupné online z < <http://www.rikame.cz/> >.

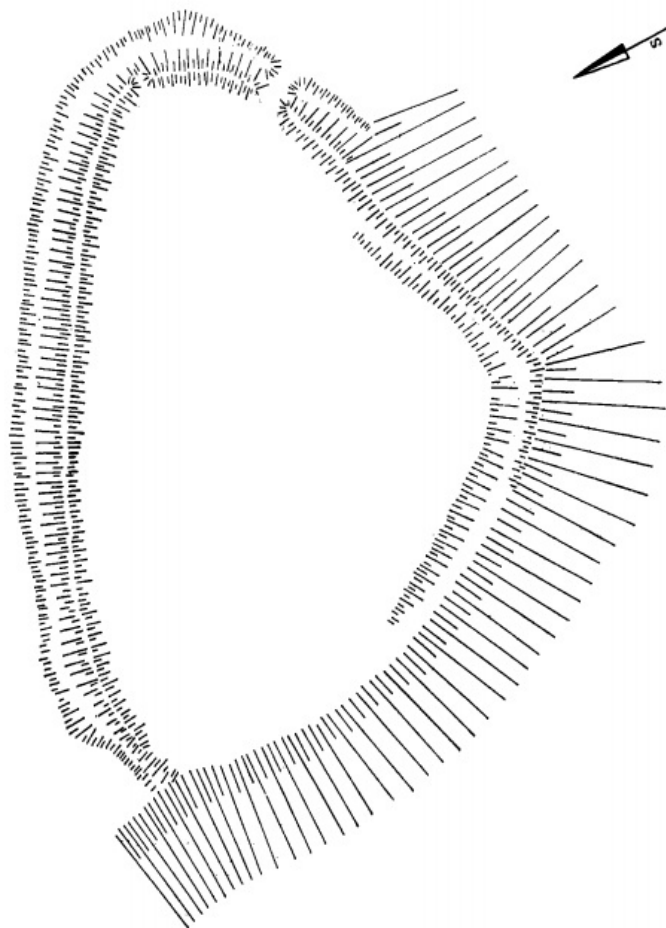

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ. 1.07/1.1.00/26.0035

Návrh možného zákresu pôdorysu hradiska (převzato z Goš, V (1971): Slovanské hradiště u Stavenic na Severní Moravě. In Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské university.

Obr. 1. Půdorys hradiska u Stavenic. — (Kresba: O. Marek).

Nezapomeňte vyznačit směrovou růžici (označení světových stran). Pro jejich zjištění můžete použít buzolu. Do zákresu můžete také vyznačit vzrostlé stromy, které jsou jedním z nejčastějších příčin destrukce starých archeologických lokalit a tím definitivně pozměňují jejich tvářnost.